

Tragom pisama isusovca Benedikta Rogačića

Prvi koraci Dubrovačke Republike prema novomu
Časoslovu sv. Vlaha (1687.–1712.)

Ivica Martinović*

Sažetak

Rana nastojanja Dubrovačke Republike prema novomu Časoslovu sv. Vlaha mogu se u vrelima pratiti od dvaju pisama isusovca Benedikta Rogačića iz 1687. godine do dvaju poslanstava u Rimu: biskupa Frana Volantija 1710. i poklisara Marina Marinova Caboga 1712. godine. U ožujku 1687. Rogačić je već bio sastavio tri himna, čitanja, molitvu i antifone te pripremio čitanja za časoslov dubrovačkoga parca, ali je tek za audijencije Marina Caboga u listopadu 1712. papa Klement XI. odlučio da će molbu Dubrovačke Republike s Rogačićevim tekstovima časoslova i mise sv. Vlaha proslijediti Sv. zboru za obrede, a za predlagatelja dubrovačkoga podneska odredio kardinala Francesca Barberinija Mladega.

Ključne riječi: Dubrovačka Republika; Benedikt Rogačić; Rafo Tudišević; Marin Marinov Caboga; Giovanni Vincenzo Lucchesini; Frano Volanti; Francesco Barberini Mladi; Klement XI.; Časoslov sv. Vlaha; Misa sv. Vlaha

Uvod

Rana nastojanja Dubrovačke Republike oko odobrenja novoga časoslova i mise sv. Vlaha od 1687. do 1712. godine obilježila su četiri protagonista: Benedikt Rogačić, Giovanni Vincenzo Lucchesini, Frano Volanti i Marin Marinov Caboga. Ime isusovca Benedikta Rogačića, iako su mu dva pisma iz 1687. godine bitna za genezu časoslova i mise sv. Vlaha objavljena u Rosanovoj biografiji 1931. godine, jedva se uspjelo probiti u opsežnu literaturu o štovanju sv. Vlaha u Dubrovniku. Napose je pri prepjevima i u skladbama prešućeno da je on autor triju latinskih himana u čast sv. Vlaha. Zato su podrobno proučena ta dva dragocjena Rogačićeva pisma. Dopusnica koju je za Fabrijeva čitanja uspio 1690. godine ishoditi novi dubrovački nadbiskup Lucchesini, a objavljena je u Skurlinjoj mo-

* Dr. sc. Ivica Martinović, zaslužni znanstvenik, Institut za filozofiju. Adresa: Ulica grada Vukovara 64, 10000 Zagreb, Hrvatska. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0424-1242>.
E-adresa: ivicamartinovic082@gmail.com

nografiji o sv. Vlahu, često je u literaturi bila pogrešno tumačena. Zato je ovdje iznova proučena. Ona je naime tek prva u nizu dopusnica Sv. zbora za obrede koje su vodile prema odobrenju cjelovitoga Časoslova sv. Vlaha 25. rujna 1723. Da je pak za tu prvu dopusnicu bio odlučan poticaj dubrovačkih vlasti, dosad je bilo nepoznato. Tri naloga dubrovačkih vlasti, agentu Paolu Francescu Pierizziju 1701., biskupu Franu Volantiju 1710. i izaslaniku Marinu Cabogi 1712. glede časoslova i mise sv. Vlaha, pohranjena u diplomatskoj korespondenciji Dubrovačke Republike, dosad su u literaturi spomenuta samo jednom, a ovdje su prvi put podvrgnuta pomnoj tekstualnoj analizi.

1. Pismo Benedikta Rogačića Knezu i Vijećnicima Dubrovačke Republike 24. ožujka 1687.

Pismo koje je isusovac Benedikt Rogačić, profesor retorike u rimskom novicijatu svojega reda (Martinović, 2024, 3), uputio knezu i vijećnicima Dubrovačke Republike 24. ožujka 1687. zasad je najraniji pisani trag o nastojanjima Dubrovačke Republike da se sastave, a potom i službeno odobre časoslov i misa sv. Vlaha, ali zasigurno ne i prvo pismo u dopisivanju dubrovačkih vlasti s Benediktom Rogačićem na tu temu. Ono je naime odgovor na pismo dubrovačke vlastele: »Čini mi osobitu čast što su se Vaše Visosti udostojale poslužiti mojom slabošću u štovanju namijenjenu zajedničkom nam parcu sv. Vlahu i da su s tolikom dobrohotnošću primile moje prve napore. To će mi Vaše odobravanje poslužiti kao djelotvoran poticaj da djelo privedem kraju« (Rosan, 1931, 39–40).¹

Tomu su pismu zacijelo prethodila još tri pisma ili bar poruke preko posrednika: 1. pismo Dubrovčana sa zamolbom da Rogačić sastavi tekstove časoslova i mise sv. Vlaha; 2. Rogačićev odgovor u kojem je vlastelu iz rodnoga grada izvjestio o svojim »prvim naporima«, ali ne i o dovršetku posla; 3. drugo pismo Dubrovčana s odobravanjem Rogačićevih »prvih napora«. Za tim pismima vrijedi tragati ponajprije u Arhivu Dubrovačke Republike u sastavu Državnoga arhiva u Dubrovniku.²

U tom pismu Rogačić još priopćuje dubrovačkim vlastima što je učinio u međuvremenu i što još treba učiniti glede časoslova i mise sv. Vlaha: »Pa pošto sam čitanjima i himnima već pridodao molitvu i antifone časoslova, tako ću nastojati

1 »Ascrivo a mio singolare onore, che l' Eccellenze Vostre si degnino servirsi della mia debolezza nell' ossequio destinato al comune protettore S. Biagio, e che con tanta benignità abbiano gradito i primi sforzi di essa. Questo lor gradimento mi servirà di stimolo efficace per condurre a fine del lavoro.« U svojoj transkripciji Rosan pismo datira: »Roma 24 marzo 1681«, ali godinu ne čita točno. Usp. bilj. 4.

2 Treba nažalost tragati i za upravo komentiranim Rogačićevim pismom Dubrovačkoj Republici 24. ožujka 1687. godine. Objavljujući ga prvi put, Rosan je transkripciju popratio krnjom oznakom za mjesto pohrane: »Archiv. Republ. Rag. Fasc. XV« (usp. Rosan, 1931, 40). Zasad ga nisam uspio pronaći pa se zato i oslanjam na Rosanovu transkripciju.

sabrati što je potrebno za misu, da bih potom sve uputio gospodinu Pierizziju da isposluje završetak posla odobrenjem Sv. zбора [za obrede]« (Rosan, 1931, 40).³

Jednom je rečenicom dubrovački isusovac opisao kronologiju svojega rada na sastavnicama časoslova i mise sv. Vlaha. Prvo je zgotovio »čitanja i himne«, dvije sastavnice časoslova kao svoje »prve napore«. Napisao je tri himna, vjerojatno se ugledajući na tradiciju sastavljanja himana za mučenike, te sastavio ili odabrao zahtijevani broj čitanjâ. U razdoblju između svojega prvoga odgovora vlasteli i primitka njihova novoga pisma sastavio je još dvije sastavnice časoslova: molitvu i antifone, s tim da se molitva, očito u sastavu prve večernje službe unutar časoslova, može ugraditi i u tekst mise. Time Rogačić kao da daje do znanja Dubrovčanima da je završio rad na tekstu časoslova, ali, primjerice, ne spominje rezponzorije. Za misu, javlja Rogačić, još mora »sabrati što je potrebno«, što po svoj prilici znači odabrati poslanicu i evanđelje, koji se mogu primijeniti na biskupa i mučenika. Tom prilikom dubrovački isusovac upućuje kneza i vijećnike Republike što je sljedeći i konačni korak: Paolo Francesco Pierizzi, agent Dubrovačke Republike pri Svetoj Stolici od 17. ožujka 1685.,⁴ podastrijet će Sv. zboru za obrede molbu Republike radi odobrenja priloženih tekstova časoslova i mise sv. Vlaha za liturgijsku uporabu.

2. Pismo Benedikta Rogačića Rafu Tudiševiću 22. ožujka 1687.

Tekstove koje je napisao ili odabrao za časoslov i misu sv. Vlaha, napose tri himna što ih je spjevao u čast sv. Vlaha, Rogačić je istodobno dao ili poslao na čitanje osobama za koje je smatrao da su prikladne procijeniti liturgijske tekstove. Među njima je svakako bio i dubrovački isusovac Rafo Tudišević, koji mu je uputio primjedbe ili prijedloge za poboljšanje himana, o čem svjedoči odgovor koji mu je Rogačić uputio 22. ožujka 1687. godine.⁵ Evo što Rogačić iz rimskoga novicijata šalje Tudiševiću, vicerektoru Dubrovačkoga kolegija:⁶ »Vašoj Velečastnosti ovdje prilazem himne sv. Vlaha izmijenjene u onom dijelu koji ste mi Vi spomenuli te u nekom drugom dijelu gdje mi se činilo da bi se mogli popraviti. Dodajem Vam molitvu i antifone. Bude li oko njih kakve poteškoće, možete po-

3 »Onde siccome alle lezioni e agli inni ho già aggiunto l' orazione e le antifone dell' officio, così procurerò di mettere insieme quanto fa di bisogno per la messa; assegnando poi tutto al Signor Pierizzi, affinché ne procuri il compimento coll' approvazione della Sacra Congregazione.«

4 O Paolu Francescu Pierizziju kao stalnom diplomatskom predstavniku Dubrovačke Republike u Rimu od 1685. do 1701. godine usp. Krizman, 1957, 183. Kako je Pierizzi postao agentom Republike nakon smrti Stjepana Gradija i Petra Bosdarija, a prvo mu je pismo upućeno 17. ožujka 1685., godinu u dataciji Rogačićeva pisma treba pročitati: 1687. Godine 1681. diplomatski je predstavnik Republike bio Stjepan Gradi. Usp. bilj. 1.

5 AMBD, rkp. B 261 / Č 218, II. Lettere di personaggi, pismo Benedikta Rogačića Rafu Tudiševiću iz Rima 22. ožujka 1687., f. 79r. Rogačićevo je pismo dosad dvaput objavljeno (usp. Rogačić, 1910, 85–86; Rosan, 1931, 40–41). Rosan upućuje na rukopis s brojčanim oznakama 276 (273), kakve se ne mogu susresti ni u Brlekovu katalogu (B) ni u Čulićevu (Č). Brlek (1952, 266) je pogrešno pročitao godinu u dataciji Rogačićeva pisma: 1681. Treba ispraviti: 1687.

6 Usp. Ljetopis, 1937, 37, uz 1688. godinu.

segnuti za svojim perom, budući da ja nisam uvježban u toj književnoj vrsti, jer dosad nisam pisao antifone za časoslov. A možda sam još manje sposoban za sastavljanje misâ. Zato mi se došlo smijati dok sam razmišljao o pozivu, koji mi je upućen za taj posao, kao da bih posjedovao veliku umješnost u toj materiji. *Samar se stavlja na vola*, prema poslovcici iz Cicerona. Mislim da mi je Vaša Velečasnost dala razlog pomisliti da će me ona ili naslijediti u ovoj ulozi ili naći drugu osobu prikladniju od mene.«⁷

Godine 1687. Rogačić je svom redovničkom subratu Tudiševiću poslao novu inačicu svojih triju himana u čast sv. Vlaha, što ju je priredio izmijenivši ona mjesta na koja ga je Tudišević prethodno upozorio, ali je išao i korak dalje od Tudiševićevih naputaka. Prerađivao je svoje himne i na mjestima gdje se njemu činilo da se mogu popraviti. Nije očito bio zadovoljan ni sa svim stilizacijama u molitvi i antifonama.

Tri himna što ih je sâm spjevao Rogačić je dotjerivao ili poboljšavao trudeći se provesti metriku jampskoga dimetra i što preciznije teološki izreći misli o mučeništvu, slavi i zaštiti sv. Vlaha. Za to se osjećao kompetentnim i kao pjesnik latinist i kao duhovni pisac, ali se nije smatrao osposobljenim za liturgičara: da prema zahtjevima Sv. zbora za obrede pripremi cjelovite tekstove časoslova i mise. Zato je u pismu Tudiševiću i posegnuo za poslovcicom iz Cicerona: *clitellae sunt bovi impositae* (Cicero, *Epistolae ad Atticum* 5, 15; usp. Ammianus Marcellinus, *Res gestae* 16. 5.11), u značenju: »Posao se dodjeljuje onomu koji je za njega osposobljen.«

3. Dopusnica za tri Fabrijeva čitanja na temelju molbe dubrovačkoga nadbiskupa Lucchesinija 1690. godine

Imenovanje novoga dubrovačkoga nadbiskupa u osobi Giovannija Vincenza Lucchesinija (usp. Catholic Hierarchy, 2024a), servita iz Luce, urodilo je prvim odobrenjem jedne sastavnice časoslova sv. Vlaha. Lucchesini je posvećen za nadbiskupa 11. prosinca 1689. u rimskoj crkvi sv. Marcela, a dubrovačke vlasti već

7 AMBD, rkp. B 261 / Č 218, II. Lettere di personaggi, pismo Benedikta Rogačića Rafu Tudiševiću iz Rima 22. ožujka 1687., f. 79r. »Rimando qui acclusi a V. R. gl' Inni di S. Biagio, mutati in quella parte ch' ella mi ha accennato, et in qualche altra dove m[i] è] parso potersi migliorare. Vi aggiungo l' Oratione, e le Antifone, circa le quali se havrà qualche difficoltà, potrà ella mettervi la Sua penna, non essendo io esercitato in questo genere di compositioni per non avendo prima di ora scritte Antifone da Offitio. Ma forse ancor meno abilità mi ritrovo per compor Messe. Laonde mi è venuto alquanto da ridere, ~~quando lessi~~ in riflettere all' invito che per tal lavoro mi si faceva, come se havessi gran peritia in questa Materia. *Clitellae sunt bovi impositae*, conforme al proverbio di Cicerone. Penso che V. R. mi darà ragione, e overo ella sottenterà a me in questa parte, overo troverà altra persona di me più idonea.« Rosan (1931, 40) je pri transkripciji nepotrebno modernizirao Rogačićeve zapise talijanskih riječi i mijenjao interpunkciju, a potkralo mu se i nekoliko pogrešnih čitanja, primjerice: *in quelle parti* umjesto *in quella parte*, *abile* umjesto *abilità*, *ufficio* umjesto izvornoga *Offitio* i sl. Moja transkripcija u ovoj bilješki vjerno prati Rogačićev autograf, tj. čuva izvorni talijanski slovoпись 17. stoljeća kako se njime Rogačić služio. Samo je latinska poslovcica u talijanskom rukopisu istaknuta kosopisom. Uključio sam i dvije riječi koje je Rogačić prekrizio.

su mu 29. prosinca 1689. uputile pismo, »nadasve želeći vidjeti da od Sv. zbora [za obrede] bude odobren časoslov i posebna misa slavnoga mučenika sv. Vlaha našega obranitelja, koje su sastavili neki pobožni redovnici Družbe Isusove, naši građani«. ⁸ Gospari su dakle htjeli odmah i odobreni časoslov i odobrenu misu sv. Vlaha, a novi je nadbiskup do 11. veljače 1690. svojom molbom i zauzimanjem uspio ishoditi ono što je u tom trenutku bilo moguće: prvu dopusnicu za Dubrovačku Republiku i dubrovačku nadbiskupiju, koja se odnosila samo na tri čitanja o životu i mučeništvu sv. Vlaha koja je još 1672. godine sastavio francuski isusovac i rimski penitencijar Honoré Fabri:

»Dopusnica za Dubrovačku Republiku.

Gore navedena čitanja sv. Vlaha, biskupa i mučenika, inače odobrena 5. listopada 1672. za vatikansku baziliku, Sv. zbor za obrede na zamolbu Preuzvišenoga gospodina Giovanniya Vincenza Luchesinija, nadbiskupa dubrovačkoga, prema odluci koja je pod ovim istim nadnevkom proglašena za rečenu državu i dijecezu radi recitiranja 3. veljače na svetkovinu istoga sveca, dopustio je da se mogu tiskati.

Dne 11. veljače 1690.

Alderano kardinal Cibo, biskup Ostije.

Lorenzo Fieschi, tajnik Svete rimske komore«⁹

Sv. zbor za obrede tom je dopusnicom odobrio dvoje: 1. da se tri Fabrijeva čitanja o životu i mučeništvu sv. Vlaha, »odobrena 5. listopada 1672. za vatikansku baziliku«, čitaju na blagdan sv. Vlaha na području Dubrovačke Republike i dubrovačke nadbiskupije, dakako u sklopu druge noćnice;¹⁰ 2. da se ista čitanja mogu tiskati, podrazumijeva se u samostalnom izdanju s dopusnicom.¹¹

Tri Fabrijeva čitanja bila su poznata Dubrovčanima bar od 1675. godine, jer je ljetopisac Dubrovačkoga kolegija uz povratak mladoga isusovca Vinka Balača u Grad na oporavak zabilježio: »Na svojem povratku iz Rima 1675. godine [Vinko Balač] donio je u Dubrovnik čitanja za drugu noćnicu u časoslovu Sv. Vlaha (koja

8 HR–DADU–8.6, Lettere, e Commissioni di Ponente 38 (1689–1691), »A di 29 Decembre 1689«, ff. 71av–72ar, »desiderando sommamente vedere approvato dalla Sacra Congregazione l' officio, e messa particolare del glorioso Martire S. Biagio nostro Protettore composta da alcuni devoti Religiosi della Compagnia di Gesu nostri Cittadini«. U ovom se pismu jedini put upućuje na više autora isusovaca, a Rogačić se izrijeком ne spominje. Time se vjerojatno uključuje Tudiševićev doprinos u sastavljanju časoslova sv. Vlaha.

9 »Ragusina. Lectiones supradictas s. Blasii episcopi et martyris, alias anno 1672, 5 Octobris, pro Basilica Vaticana approbatas, sacrorum [treba: Sacra] rituum Congregatio instante Reverendissimo D.[omino] Jo.[anni] Vincentio Luchesini Archiepiscopo Ragusino juxta decretum sub hoc eodem die emanatum per dictam Civitatem et Dioecesim 3 Februarii festo ejusdem sancti recitandas, imprimi posse concedit. Die 11 Februarii 1690. Alderanus Episcopus Ostiensis Card. Cybo. Laurentius Fliscus S.[anctae] R.[omanae] C.[amerac] Secretarius« (Skurla, 1871, 191–192, opaska 60). Ovaj moj hrvatski prijevod dopusnice iz 1690. prema Skurlinoj transkripciji prvi je put objavljen u: Martinović, 2023, 113–114, u glosi »10. Četiri rimske dopusnice u bilješki kanonika Skurle«.

10 Služim se nazivljem koje je pri prijevodu časoslova sv. Vlaha rabio franjevac Petar Vlašić, napose nazivkom *noćnica* za noćturno (usp. Vlašić, 1924, 22–29).

11 Seferović (2012, 38, bilj. 112; 161, bilj. 720) »tri čitanja iz officija« i »dijelove obreda iz Vatikanske bazilike« smatra dvama različitim tekstovima, a riječ je o jednom te istom tekstu odobrenom od Sv. zbora za obrede 11. veljače 1690.

je čitanja malo prije toga u Rimu sastavio otac Honoré Fabri iz Družbe [Isusove], tada penitencijar u bazilici Sv. Petra, za Prečasni kaptol koji je radio časoslov za rečenoga sveca) te su odmah ukinuta druga čitanja, što su ih crkovenjaci govorili ovdje u Dubrovniku, a nekoć ih je sastavio jedan Židov Portugalac, koji je znao latinski jezik i učio na našim školama u Portugalu prije nego su odande Židovi bili protjerani« (Ljetopis, 1937, 25).¹²

Tom je prilikom isusovački ljetopisac otkrio da su se prije Fabrijevih čitanja u Dubrovniku pri moljenju časoslova sv. Vlaha koristila čitanja kasnorenesansnoga pjesnika latinista Didaka Pira. Taj podatak zacijelo zahtijeva dodatne potkrjepe.

Fabrijeva čitanja odobrena za Dubrovnik, upućuju kasniji glasovi,¹³ bila su doista tiskana u Typographia Camerale u Anconi, ali još nitko nije opisao primjerak tog izdanja ili bar ponudio njegovu cjelovitu bibliografsku jedinicu. Dubrovčani nisu propustili priliku koja im se ukazala imenovanjem novoga nadbiskupa Lucchesinija, a on se prvom svojom gestom Dubrovačkoj Republici i svojoj nadbiskupiji predstavio u najboljem svjetlu.

4. Nalog Dubrovačke Republike rimskom agentu Paolu Francescu Pierizziju 17. veljače 1701.

Nakon zastoja koji je potrajao jedanaest godina dubrovačke su vlasti iznova pokrenule pitanje oko odobrenja mise i časoslova sv. Vlaha, kad su 17. veljače 1701. u pismu svomemu rimskom agentu Pierizziju napisale: »Štoviše, želimo da se svetkovina sv. Vlaha našega obranitelja, od kojega, priznajemo, dolazi sve naše dobro, slavi posebnom misom i časoslovom. Zato ćete natuknuti monsinjoru Scottiju da u tu svrhu podastre najživlje molbe Njegovoj Svetosti ili drugdje gdje je potrebno, a što se tiče sastava i mise i časoslova, što ih je, čini nam se, uradio o. Benedikt Rogačić isusovac, s kojim se možete susresti u slučaju da monsinjor prepozna da je riječ o dobrom podnesku koji ga zadovoljava.«¹⁴

12 »Nel suo ritorno da Roma nel 1675 portò a Ragusa le lezioni per il secondo Notturmo dell' officio di S. Biagio (composte poco prima in Roma dal Padre Onorato Fabri della Compagnia, allora penitenziere in S. Pietro, per quel Rev. Capitolo, che faceva l' officio di detto Santo) e si abolirono subito altre lezioni, che si dicevano dagl' ecclesiastici qui in Ragusa, composte già da un Ebreo Portoghese, che sapeva la lingua Latina, et aveva studiato alle nostre scuole in Portogallo, prima che fossero di là scacciati gl' Ebrei.«

13 Usp. bilj. 22 i 28.

14 HR-DADU-8.6, Lettere, e Commissioni di Ponente 42 (1699–1702), »Il Rettore, et i Consiglieri della Republica di Ragusa: Al Magnifico Ser Paolo Francesco Pierrizzi Nostro Agente à Roma«, »Ragusa li 17 Febraro 1701«, ff. 107r–108r, na ff. 107v–108r: »Desideriamo à maggior segno, che la festività di S. Biagio Nostro Protettore da cui riconosciamo ogni nostro bene sia solennizzata con una Messa, et Officio particolare, però insinuatele à Monsignore Scotti, che ne faccia à Sua Santità ò altrove dove bisogna per quest' effetto le più vive istanze, et in quanto la composizione ci pare d' aver fatta e l' una, e l' altro del P. Benedetto Rogacci Giesuita [sic], con cui potrete abbocarvi in caso che il Monsignore riconosca buona disposizione ad esser compiaciuto.« Na to je pismo prvi upozorio Relja Seferović (2012, 161, bilj. 719) u sklopu sažetoga prikaza geneze mise i časoslova sv. Vlaha tijekom 18. stoljeća.

Dubrovčani postupaju po uspješnom obrascu koji su već primijenili prilikom posvećenja nadbiskupa Lucchesinija. Četvrtoga dana nakon posvećenja novoga dubrovačkoga nadbiskupa Tommasa Antonija Scottija u Rimu,¹⁵ oni nalažu svomjermu rimskom agentu neka nagovori nadbiskupa Scottija da podnese molbu ili papi ili nadležnoj ustanovi zajedno s tekstovima, koji, ovaj im se put samo »čini«, potječu iz Rogačićeva pera. Kao i prilikom posvećenja nadbiskupa Lucchesinija, oni novomu nadbiskupu prepuštaju pokretanje postupka za odobrenje časoslova i mise sv. Vlaha. Poučeni ishodom molbe iz 1690. godine oni ovoga puta nisu sigurni jesu li tekstovi sastavljeni u obliku kakav se zahtijeva za uzorno pripremljenu molbu te mole nadbiskupa da prvo procijeni jesu li tekstovi dobro pripremljeni. Ustreba li, agent Pierizzi bi se sastao s isusovcem Rogačićem, očito da ustanovi u kojem su stanju tekstovi časoslova i mise sv. Vlaha.

Unatoč jasnim i razboritim uputama taj se pokušaj dubrovačkih vlasti izjalovio, zato što je agent Pierizzi teško obolio, pa je Vijeće umoljenih već 24. travnja 1701. imenovalo novog agenta u osobi Francesca de Ruggierija, pouzdanika kardinala Nikole Radulovića (Krizman, 1957, 183–184).

5. Nalog Dubrovačke Republike izabranomu stonskomu biskupu Franu Volantiju 5. veljače 1710.

Nakon još jednoga zastoja koji je potrajao gotovo jedno desetljeće, sustavno nastojanje Dubrovačke Republike oko odobrenja novoga vlastitoga časoslova i vlastite mise sv. Vlaha može se u njezinoj službenoj korespondenciji sa Zapadom pratiti od 5. veljače 1710. godine.¹⁶ Toga su naime dana knez i vijećnici Dubrovačke Republike uputili pismo »izabranomu biskupu stonskomu« Franu Volantiju s jednom preciznom obavijesti i s nekoliko jednako preciznih uputa: »Imamo preciznu obavijest da je o. Rogačić isusovac sastavio kako misu tako i časoslov sv. Vlaha, našega slavnoga obranitelja. I budući da dugo vremena želimo tu stvar, zato što bi se tim svečanijim slavljenjem vlastitoga časoslova i vlastite mise uvećala javna pobožnost prema našem svetomu zaštitniku i uz veću svečanost slavila njegova festa, čim stignete u Rim, otići ćete do rečenoga o. Rogačića i reći ćete mu: primivši od Republike obavijest da je on sastavio časoslov i misu koje je Republika naručila, došli ste njemu da biste mu posvjedočili javnu zahvalnost za posao koji je poduzeo u čast svetoga obranitelja domovine. Istražit ćete to želi li Vam dati koliko je on učinio zato da isposlujete da Sveta Stolica to odobri da bi se potom moglo dati u tisak i objaviti na veću slavu sveca. Ne ćete samo istražiti to hoće li Vam dati ovo svoje djelo nego i to da Vas uputi u način kako bi se

15 Za osnovne podatke o nadbiskupu Scottiju usp. Catholic Hierarchy, 2024b.

16 HR–DADU–8.6, Lettere, e Commissioni di Ponente 44 (1707–1710), Republika Franu Volantiju 5. veljače 1710, »Il Rettore et i Consiglieri della Republica di Ragusa: Al M. R. Francesco Volanti Eletto Vescovo di Stagno«, »Ragusa li 5 Febraro 1710«, ff. 219r–219v. Postoji i samostalni prijepis ovoga pisma: HR–DADU–7.3.8, Acta Sanctae Mariae Maioris, saec. 18, sc. 168, fasc. 3225, n. 3. Usp. Seferović, 2012, 38.

lakše moglo postići spomenuto odobrenje da u potpunosti može naići na javna odobravanja.«¹⁷

Pismo dubrovačkih vlasti uručeno je Franu Volantiju prije puta u Rim. Volanti je »izabranim stonskim biskupom« postao na temelju odluke Vijeća umoljenih na sjednici održanoj 5. studenoga 1709. dva dana nakon smrti njegova predšasnika franjevca Vicka Lupija. Na toj je sjednici prvo priopćeno da fra Bazilije iz Trpnja nije prihvatio imenovanje, tj. odluku Vijeća sa sjednice 4. studenoga 1709., a zatim se pristupilo glasovanju o novim predloženima: u prvim dvama glasovanjima nije postignuta većina, a u trećem glasovanju imenovan je Frano Volanti tijesnim omjerom glasova 14 : 13.¹⁸ Već 26. studenoga knez i vijećnici Republike uputili su pismo papi Klementu XI., kojim su ga obavijestili da su »prema običaju« biskupom stonskim imenovali podtajnika Dubrovačke Republike, svećenika ugledna zbog učenosti i čudorednoga života, te su rimskoga prvosvećenika zamolili da »se udostoji dobrohotno potvrditi to imenovanje.«¹⁹ Toj je dubrovačkoj molbi Papa udovoljio 7. svibnja 1710. godine.²⁰

Opisane okolnosti objašnjavaju i stil pisma dubrovačkih vlasti Volantiju. Kad već »izabrani biskup stonski« mora poći u Rim, vlastela se bez ikakva okolišanja obraćaju svomemu dojučerašnjemu službeniku i svomemu nedavnomu izabraniku dok ga šalju o. Rogaćiću da utvrdi »stanje stvari« što se tiče teksta vlastitoga časo-

17 HR–DADU–8.6, Lettere, e Commissioni di Ponente 44 (1707–1710), Republika Franu Volantiju 5. veljače 1710., ff. 219r–219v: »Abbiamo precisa notizia, che il P. Rogacci Giesuita [sic] abbi fatto sì la messa, come l' officio di S. Biagio Nostro Glorioso Protettore, et essendo molto tempo che Noi desideriamo tal cosa, accio con questo più solene culto dell' officio, e messa del Proprio venghi aumentata la Publica divozione verso il nostro Santo Tutelare, e celebrata con maggior solenità la Sua Festa. Onde gionto à Roma vi portarete dal detto P. Rogacci, e l' esprimerete che attesa la cognizione avutasi della Republica, ch' egli aveva composto il detto Offitio, e la messa v' era stato dalla medesima ordinato, che vi portaste da lui per attestarli il Publico gradimento per il travaglio presosi ad onor del Santo Protettore della Patria, e per ricercarlo vi vogli dare quanto egli hà fatto à fine di procurarne, che dalla Santa Sede venghi approvato per poter poi dar alle stampe, e publicarlo à maggior Gloria del Santo, e che però lo ricercavate non solo vi vogli dare questa sua opera, mà anche sugerirvi il modo, come più facilmente possa conseguirsi la detta approvazione per poter incontrar pienamente le Publiche sodisfazioni.«

18 HR–DADU–3.1, Acta Consilii Rogatorum 142 (1709–1710), »Die Martij v Mensis Novembris 1709«, ff. 123r–123v; »Nominatio R.^m D. Episcopi Stagnensis loco R. P. fratris Basilij a Tarpagan qui non acceptavit«, na f. 123v:

»Reverendissimus Dominus Franciscus Volanti noster Vicesecretarius per xiv contra xiiij«.

19 HR–DADU–8.6, Lettere, e Commissioni di Ponente 44 (1707–1710), »Il Rettore et i Consiglieri della Republica di Ragusa: Alla Santità di Nostro Signore Papa Clemente XI.«, »Ragusa li 26. Novembre 1709.«, f. 197r: »Beatissimo Padre

Essendo piaciuto à Sua Divina Maestà di chiamar à se Monsignor frà Vincenzo Lupi Vescovo di Stagno, questo Senato, secondo il consueto hà nominato per suo successore D. Francesco Volanti Nostro V.[ice]Secretario Prete, Sacerdote riguardevole non meno per la sua letteratura, che per l' esemplarità dei costumi. Supplichiamo umilmente la singolar bonta di Vostra Santità, che si degni confermar benignamente questa nomina da noi fatta nella persona di esso D. Volanti,...« Postoji i samostalni prijepis toga pisma: HR–DADU–7.3.8, Acta Sanctae Mariae Maioris, saec. 18, sc. 168, fasc. 3225, n. 1.

20 O Franu Volantiju usp. Catholic Hierarchy, 2024c. Frano Volanti rođen je 6. prosinca 1660., zaređen za svećenika 18. prosinca 1683., odobren od Pape za biskupa stonskoga 7. svibnja 1710., što je ostao do svoje smrti 8. travnja 1741. godine.

slava i vlastite mise sv. Vlaha. Volanti treba ustanoviti troje: 1. »Koliko je učinio« o. Rogačić, odnosno je li obavijest prispjela u Grad da je o. Rogačić u cijelosti sastavio tekstove časoslova i mise sv. Vlaha točna? 2. »Hoće li Vam dati ovo svoje djelo« u svrhu odobrenja u Sv. zboru za obrede i radi tiskanja?« 3. Ima li o. Rogačić kakvu zamisao »kako bi se lakše moglo postići spomenuto odobrenje«?

Nakon sastanka s isusovcem Benediktom Rogačićem Volanti se još morao susresti s kardinalom Francescom Barberinijem Mladim, kardinalom zaštitnikom Dubrovačke Republike: »Zatim ćete poći do gospodina kardinala Barberinija priopćiti mu našu želju i zamoliti ga da Vas on svojim ugledom i mudrošću usmjeri prema postignuću nakane, ako morate odmah pristupiti nogama Njegove Svetosti ili sastaviti podnesak za Sv. zbor za obrede već prema tome što naredi Njegova Uzoritost. Tako ćete to morati učiniti, moleći ju da se i Njoj s djelotvornošću svojih ureda sviđi surađivati bilo sa Svetim Ocem bilo s kardinalima u Sv. zboru za obrede, gdje već bude potrebno što učiniti da se postigne ova milost, koju mi prepoznajemo kao jedinstvenu zbog velike pobožnosti koju gajimo prema našem preslavnomu obranitelju zbog tolikih dobročinstava koje neprestano primamo njegovim posredovanjem.«²¹

Dubrovački Gospari očekivali su da kardinal Barberini preporuči Republici i samomu Volantiju, koji od dva puta treba odabrati da se lakše postigne tražena milost: audijenciju u pape Klementa XI. ili *memoriale*, podnesak Sv. zboru za obrede, te da na odabranom putu pomogne svojim nespornim ugledom i dokazanom umješnošću.

U završnom odlomku pisma dubrovačke vlasti svoje nade preoblikuju u dva jasna cilja: »Ne sumnjamo da ćete s lakoćom postići koliko mi želimo, kako zato što je riječ o većoj slavi Božjoj i njegovih svetaca, tako i zato što je već spomenuti Sv. zbor za obrede na molbu pokojnoga monsinjora Lucchesinija, našega nadbiskupa, odobrio tri čitanja za časoslov rečenoga sveca i svojim ih dekretom dao u tisak, kako Vam je dobro poznato. Kad postignete što namjeravate, ugovorit ćete s nekim tiskarom sto primjeraka časoslova i mise te nas obavijestiti o izdatku, koji će Vam biti potreban, da bismo Vam mogli pribaviti potreban novac.«²²

21 HR–DADU–8.6, Lettere, e Commissioni di Ponente 44 (1707–1710), Repubblica Franu Volantiju 5. veljače 1710., f. 219v: »Indi vi portarete dal Signore Cardinal Barberini per comunicarli il nostro desiderio, e per pregarlo, ch' egli con la Sua autorità, e prudenza voglia dirigerli per conseguire l' intento se dobbiate Voi subito perciò comparir ai piedi di Sua Santità, ò pure far memoriale alla Sacra Congregazione dei Riti, e secondo Sua Eminenza v' ordinarà così doverete fare supplicandola, che anche Ella coll' efficacia dei suoi ufficij si compiaccia cooperarsi sì appresso Santo Padre, come con i Cardinali della detta Sacra Congregazione ò dove occorresse per farci conseguire questa grazia, che Noi riconosceremo per molto singolare stante la gran divozione, che abbiamo al nostro Gloriosissimo Protettore per i tanti beneficij, che di continuo riceviamo dalla Sua intercessione.«

22 HR–DADU–8.6, Lettere, e Commissioni di Ponente 44 (1707–1710), Repubblica Franu Volantiju 5. veljače 1710., f. 219v: »Non dubitiamo che con facilità conseguirete quanto da Noi si desidera sì perche si tratta di maggior Gloria di Dio, e dei suoi santi, come perche di gia la detta Sacra Congregazione dei Riti ad istanza del quondam Monsignore Lucchesini Nostro Arcivescovo hà approvato le tre lezioni per l' Offitio del detto Santo, e col Suo decreto datole alle stampe, come v' è ben noto. E però conseguito l' intento tratterete con qualche Stampatore un cento Copie dell' offitio, e messa sudetta, e ci avisarete della spesa, che perciò vi vorrà, accio vi si possa proveder il denaro necessario.« Usp. Seferović, 2012, 38 i 162.

Dva su dakle razloga zašto su dubrovačke vlasti uvjerene da će se odobrenje za novi vlastiti časoslov i vlastita misa u čast sv. Vlaha postići »s lakoćom«: 1. ne očekuju da će se itko suprotstaviti »većoj slavi Božjoj i njegovih svetaca«; 2. prvi uspjeh u postupku odobrenja časoslova sv. Vlaha pred Sv. zborom za obrede već je postignut 1690. kad su na molbu tadašnjega dubrovačkoga nadbiskupa Lucchesinija odobrena tri čitanja o životu i mučeništvu sv. Vlaha u sastavu druge noćnice časoslova. Po svemu sudeći, taj je drugi razlog Volantiju, kao svećeniku zaređenom 1683. godine, bio poznat iz vlastitoga molitvenoga iskustva, ali ga dubrovačka vlastela na to postignuće podsjećaju i u pisanom obliku.

Zbog predmnijevane lakoće, dubrovačke vlasti zadaju Volantiju dva cilja: prvo postići odobrenje za časoslov i misu, a potom dati tiskati sto primjeraka njihovih izdanja u nekoga rimskoga tiskara.

Napokon, pismo dvaput svjedoči o motivu dubrovačkih svjetovnih vlasti u zauzimanju za vlastiti časoslov i vlastitu misu sv. Vlaha. Na početku pisma motiv se smješta u dubrovačku vjersku tradiciju: »uvećati javnu pobožnost prema našem svetomu čuvaru i uz veću svečanost slaviti njegovu festu«, a u odlomku koji se tiče kardinala Barberinija on se preoblikuje u razlog za koji bi bilo prirodnije da ga posvjedoči dubrovački nadbiskup ili netko drugi iz crkvene vlasti: »zbog velike pobožnosti koju gajimo prema našem preslavnomu obranitelju zbog tolikih dobročinstava koje neprestano primamo njegovim posredovanjem«. U tom drugom obliku motiv je očito mogao poslužiti Volantiju pri obraćanju crkvenim ustanovama u Rimu.

Je li Frano Volanti ustanovio pravo stanje stvari pri rimskom susretu s o. Rogačićem? Je li o tom susretu obavijestio kneza i vijećnike Dubrovačke Republike? Je li Volanti išta uspio? Da bi se dobili izravni odgovori na ta pitanja, treba provesti dodatna istraživanja. Neizravni pak odgovori mogu se pronaći proučavanjem sljedećega koraka — naloga Dubrovačke Republike tijekom izaslanstva Marina Marinova Caboga u Rimu 1712. godine.

6. Nalog Dubrovačke Republike izaslaniku Marinu Cabogi 5. listopada 1712.

Kad je Marin Marinov Caboga, izabran za izaslanika Dubrovačke Republike pri Svetoj Stolici 19. travnja 1712.,²³ dobio glavnu uputu o svojem izaslanstvu u Rim s nadnevkom 27. travnja 1712., ona nije sadržavala ni riječ o časoslovu i misi sv. Vlaha.²⁴ Vlastelin Caboga, sin glasovitoga Marojice Caboge,²⁵ poslan je u

23 HR–DADU–8,6, Consilium Rogatorum 144 (1712–1713), »Die Martis xix Mensis Aprilis 1712«, ff. 16r–18v, na f. 18r: »Electio dicti Nobilis mittendi Romam

2. da

Ser Marinus Marini de Caboga

per xjv : contra xiiij : ex ij«.

24 HR–DADU–8,6, Lettere, e Commissioni di Ponente 45 (1710–1713), Repubblica Cabogi 27. travnja 1712., »Il Rettore et i Consiglieri della Republica di Ragusa: Commissione al Molto Magnifico Signore Ser Marino Marino di Caboga Senatore Nostro Dilettissimo che con titolo di Nobile si spedisce à Roma«, »Ragusa li 27 Aprile 1712«, ff. 153r–159r; s dopunom 29. travnja 1712. na ff. 162r–169v.

25 »Marin Marinov Caboga (* 16. 8. 1673, Dubrovnik; + 24. 12. 1740, Dubrovnik), poklisar« (Ve-karić, 2013, 253–254). Iako je to najiscrpnija biografija Marina Caboge dosad, ne spominje Ca-

Rim po delikatnom zadatku: da razriješi težak sukob između dubrovačkih svjetovnih i crkvenih vlasti, tj. da isposluje da Andrea Roberti napusti dubrovačku nadbiskupsku stolicu i da opravda svoju domovinu pred Sv. zborom za crkveni imunitet zbog represivnih mjera koje je Republika poduzela protiv četvorice svećenika koji su stali uz nadbiskupa, među njima i protiv benediktinca Ignjata Đurđevića, istaknutoga pjesnika i erudita. Sukob se počeo rasplitati u skladu sa željama dubrovačke vlastele kad je nadbiskup Roberti iznenada i žurno, pokazat će se zauvijek, otputovao iz Dubrovnika 16. lipnja 1712. poslije objeda.²⁶

U pismu s nadnevkom 5. listopada 1712. gospari su procijenili što je Caboga postigao u svojem glavnom poslu te su mu naredili da se, čim nadbiskup Roberti bude službeno uklonjen s dubrovačke nadbiskupske stolice, u dogovoru s kardinalom Barberinijem zauzme da se radi iscrpljenosti državne riznice produži zadužnica Dubrovačke Republike za novo desetljeće, odnosno da ishodi Papin pristanak za to produženje.²⁷ Tom su prilikom svojem okretnomu izaslaniku dodijelili još jednu novu, treću zadaću: »U ovoj dobroj prilici željeli bismo od Njegove Svetosti ishoditi vlastitu misu i vlastiti časoslov našega slavnoga obranitelja sv. Vlaha. Glede toga već smo bili poduzeli da monsinjor Volanti govori s o. Rogaćićem, koji je rekao da je složio himne i da bi ono što manjka dovršio u slavu sveca i da nam udovolji. Zato ćete poticanjem spomenutoga oca isposlovati da imamo ono što je obećao i, kad budete to imali, podnijeti molbu Sv. zboru za obrede za odobrenje i dopuštenje spomenute milosti. Sv. zbor neka se posluži Vašom obavijesti da su četvrto, peto i šesto čitanje druge noćnice od 1672. godine već odobreni za vatikansku baziliku, da su ta čitanja na molbu pokojnoga monsinjora Luchesinija bila od istoga Sv. zbora odobrena za ovaj grad i dijecezu s nadnevkom 11. veljače 1690. uz dopuštenje da se mogu dati u tisak, što se i dogodilo spomenute godine u tiskari komore u Jakinu.«²⁸

bogino izaslanstvo u Rim 1712. godine. O različitim zadacima i postignućima toga Cabogina izaslanstva usp. Seferović, 2012, 31, 34, 58–59, 66, 96–97, 134, 161–162.

- 26 U svežnju pisama »Lettere ed istruzioni per il Signor Marino di Caboga Inviato a Roma e relative risposte del 1712.«, koje je Dubrovačka Republika uputila Marinu Cabogi tijekom 1712. nalazi se i sljedeće pismo: HR–DADU–7.3.8, Acta Sanctae Mariae Maioris, saec. 18, sc. 168, fasc. 3226, n. 23, »Ragusa li 17 Giugno 1712«, p. 1: »circa la fretolosa partenza da qui di Monsignore Arcivescovo, che ieri doppo il pranzo s' imbarcò, e ne diresse il suo viaggio addirittura verso Puglia«. Usp. Seferović, 2012, 34.
- 27 HR–DADU–8.6, Lettere, e Commissioni di Ponente 45 (1710–1713), Republika Cabogi 5. listopada 1712., »Il Rettore et i Consiglieri della Republica di Ragusa: Al Magnifico Ser Marino Marin di Caboga Nobile Nostro Dilettissimo à Roma«, »Ragusa li 5 Ottobre 1712«, ff. 214r–217r. Sačuvana su i dva samostalna prijepisa toga pisma: HR–DADU–7.3.8, Acta Sanctae Mariae Maioris, saec. 18, sc. 168, fasc. 3226, n. 37, »Ragusa li 5 Ottobre 1712«: 1. djelomični prijepis, str. [1–4], označen olovkom 3226/37 i prema oznaci s oznakom u gornjem lijevom kutu »Dupl.o« smatran duplikatom, s odlomkom o časoslovu na str. [3]–[4]; 2. izvornik bez signature, str. [1]–[5], s odlomkom o časoslovu na str. [4].
- 28 HR–DADU–8.6, Lettere, e Commissioni di Ponente 45 (1710–1713), Republika Cabogi 5. listopada 1712., f. 216r: »Desideraressimo in questa buona congiuntura conseguir da Sua Santità la messa, e l' officio de Proprio del Nostro Glorioso Protettore S. Biagio, e sopra questo ne fecimo parlar già da Monsignore Volanti al P. Rogacci, che disse aver fatti gl' Inni, e che quello manca averebbe pure compito à gloria del Santo, e per incontrar le nostre sodisfazioni. Onde procurare-

Dubrovačke vlasti prvo izvješćuju vlastelina Marina Cabogu o ishodu sastanka biskupa Frana Volantija i isusovca Benedikta Rogačića 1710. godine: Rogačić je tom prilikom izjavio »da je složio himne i da bi ono što manjka dovršio u slavu sveca i da nam udovolji«. Caboga mora dakle nastaviti ondje gdje je Volanti stao: nastojati od Rogačića dobiti cjelovit tekst časoslova i mise sv. Vlaha kako bi mogao podnijeti molbu Sv. zboru za obrede radi službenoga crkvenoga odobrenja ili dopuštenja. Kao i Volantija, vlastela i Cabogu podsjećaju da je dio časoslova, tri čitanja druge noćnice, već odobren: 1672. za baziliku sv. Petra, a 1690. za Dubrovačku Republiku i dubrovačku nadbiskupiju, što bi trebalo pomoći pri odobrenju cjelovitih tekstova časoslova i mise za Dubrovačku Republiku i dubrovačku nadbiskupiju.

I u toj prigodi dubrovačke vlasti obvezuju svojega izaslanika da se susretne s kardinalom Francescom Barberinijem Mladim: »I u ovoj ćete se stvari okoristiti naklonošću gospodina kardinala zaštitnika [Francesca Barberinija Mladega], neka vidi da ni u jednoj stvari, makar i lakoj, ne činimo ništa bez njegovoga znanja i savjeta. Njemu pišemo priloženo pismo kako bismo mu zahvalili na njegovu dosadašnjem doprinosu u našu korist, tako i da bismo ga obvezali da isto čini za prije spomenute poslove, što ćete mu Vi morati priopćiti, kako ćete vidjeti iz primjerka spomenutoga pisma, koje Vam se šalje. Vi ćete mu ga osobno predati i popratiti to izrazima koji će se Vašoj razboritosti činiti najprikladnijima.«²⁹

To pismo otkriva da knez i vijećnici Dubrovačke Republike nisu kardinalu zaštitniku Barberiniju izravno pisali o časoslovu i misi sv. Vlaha. Što je tomu razlog? Premda je od njihova prvoga koraka, zamolbe o. Rogačića najkasnije početkom 1687. godine, proteklo četvrt stoljeća, oni još uvijek smatraju oblikovanje tekstova za časoslov i misu sv. Vlaha te njihovo službeno odobrenje »lakom stvari«, kojom kardinala ne treba zamarati u pismu. Prednost u dubrovačkom dopisivanju s kardinalom Barberinijem imaju »teške stvari«: nevolje s nadbiskupima i poslovanje s rimskim bankama, napose zadužnice koje iziskuju izravno Papino odobrenje. Zato je Marin Caboga zadužen da kardinalu Barberiniju usmeno obrazloži kako stoje stvari s misom i časoslovom sv. Vlaha.

Čim je primio nov nalog dubrovačkih vlasti, Caboga se sastao s Benediktom Rogačićem i uspio od njega dobiti tekstove časoslova i mise sv. Vlaha. O tom je

te essere con sollecitezza dal detto Padre per aver quello hà promesso, et avutone farete istanza alla Sacra Congregazione de Riti per l' approvazione, e per la concessione della detta Grazia, valendo di Vostra notizia, che la 4, la 5:, e la 6: Lezione del secondo Noturno state dal 1672: approvate per la Basilica Vaticana, sono state pure ad istanza di quondam Monsignore Luchesini approvate per questa Città, e Diocesi dalla stessa Sacra Congregazione sotto li 11 Febraro 1690, e permesse di darsi alle stampe, come seguì il detto Anno nella Stamperia Camerale d' Ancona.«

29 HR-DADU-8.6, Lettere, e Commissioni di Ponente 45 (1710–1713), Repubblica Cabogi 5. listopada 1712., ff. 216r–216v: »Vi preverete dell' affetto del Signore Cardinal Protettore anche in questo merito, acciò veda, che nessuna benche leggier cosa facciamo senza sua saputa, e consiglio. Al medesimo scriviamo l' ingionta sì per ringraziarlo del sin ora contribuito à nostro favore, come per impegnarlo à far lo stesso nei sudetti affari, che Voi li doverete comunicar, come vederete dalla Copia della detta lettera, che vi si manda. Voi sarete personalmente per consegnargliela ad' accompagnarla con quell' espressioni, che alla Vostra prudenza pareranno più proprie.«

svojem uspjehu odmah izvijestio dubrovačke vlasti jer su mu one već 22. listopada 1712. uzvratile ovim pismom: »Sa zadovoljstvom smo doznali da ste od o. Rogačića primili vlastiti časoslov i vlastitu misu slavnoga sv. Vlaha, našega obranitelja, te se želimo nadati da ste dosad od Sv. zbora za obrede već dobili odobrenje, sukladno našem prošlomu pismu što smo Vam ga napisali. Zato Vam ovim pismom nalažemo da ondje tiskate kako časoslov tako i misu te da za naš račun pribavite 200 primjeraka.«³⁰

Pismo dubrovačke vlastele zrači zadovoljstvom i pretjeranom nadom. Ne samo da je Republika konačno u posjedu potrebnih tekstova, što god to značilo, nego se vlastela nadaju da su tekstovi već službeno odobreni i na valu toga oduševljenja udvostručuju prvotnu nakladu: sa 100 na 200 primjeraka.

Dok još nije bio primio to pismo dubrovačke vlastele, poduzetni je Caboga pri samom kraju svoga izaslanstva pri Svetoj Stolici poduzeo još jedan važan korak: sastavio je *Memoriale*, službeni podnesak Dubrovačke Republike Sv. zboru za obrede radi odobrenja časoslova i mise sv. Vlaha, koji je podnesak želio osobno uručiti papi Klementu XI. Za tu se audijenciju posebno pripremio na sastanku s kardinalom Barberinijem, kako nam svjedoči pismo što ga je u Dubrovnik poslao 15. listopada 1712. godine.³¹ Na tom je sastanku Caboga kardinalu zaštitniku Republike izložio tri glavne teme audijencije: »o milosti zadužnice, o časoslovu i misi slavnoga sv. Vlaha našega obranitelja i o imunitetu koji naš nadbiskup traži za bolnicu«.³² Na temelju Cabogina izvješća kardinal Barberini zauzeo je stavove i čak odredio dan audijencije: prvi ponedjeljak nakon sastanka, tj. 20. listopada 1712. s jasnim ciljem: »da ja«, izaslanik Caboga, »unutar ovoga tjedna dodem pred Papine noge da bih mu uručio pismo Vaših Visosti, poznatu potvrdu i u isto vrijeme podnesak da bi časoslov i misa, koje je već sastavio o. Rogačić, prošli Sv. zbor za obrede, a primjerak toga podneska šaljem Vašim Visostima u prilogu ovom pismu.«³³ Nažalost, Cabogin *Memoriale* danas se ne nalazi kao prilog tomu

30 HR–DADU–8.6, Lettere, e Commissioni di Ponente 45 (1710–1713), »Il Rettore et i Consiglieri della Republica di Ragusa: Al Magnifico Ser Marino Marin di Caboga Nobile Nostro Diletteissimo à Roma«, »Ragusa li 22 Ottobre 1712«, ff. 222v–224v, odlomak o Rogačiću na f. 224v: »Con sodisfazione abbiamo inteso d' essersi avuto dal P. Rogacci l' Offizio, e la Messa de Proprio del Glorioso S. Biagio Nostro Protettore, e vogliamo sperare, che à questa ora averete ottenuto dalla Sacra Congregazione de Riti l' approvazione, conforme colla passata nostra [lettera] Vi scrissimo. Onde con questa V' accomettiamo, che facciate stampare costà sì l' Offizio, come la Messa, e di prender per conto nostro da 200 Copie.« Sačuvana su i dva samostalna prijepisa toga pisma: HR–DADU–7.3.8, Acta Sanctae Mariae Maioris, saec. 18, sc. 168, fasc. 3226, oba neoznačena smještena između n. 40 i n. 41, »Ragusa li 22 Ottobre 1712«: 1. prijepis, pp. 1–4, označen kao duplikat s odlomkom o Rogačiću na str. 3–4; 2. izvornik s ispravicima, str. 1–3, odlomak o Rogačiću na str. 3. O novoj nakladi usp. Seferović, 2012, 162.

31 HR–DADU–7.3.8, Acta Sanctae Mariae Maioris, saec. 18, sc. 168, fasc. 3226, n. 129, pismo Marina Marinova Caboge Dubrovačkoj Republici, »Roma 15 Ottobre 1712«, str. 1–3.

32 HR–DADU–7.3.8, Acta Sanctae Mariae Maioris, saec. 18, sc. 168, fasc. 3226, n. 129, Caboga Dubrovačkoj Republici 15. listopada 1712, str. 1: »sopra la grazia del Chirografo, sopra l' officio, e messa del Glorioso S. Biagio Nostro Protettore, e sopra l' imunità pretesa dal nostro Arcivescovo nel Ospedale dell' amalati.«

33 HR–DADU–7.3.8, Acta Sanctae Mariae Maioris, saec. 18, sc. 168, fasc. 3226, n. 129, Caboga Dubrovačkoj Republici 15. listopada 1712, str. 2: »perche io dentro questa settimana sia in piedi

pismu. Moglo bi se reći: tekst podneska očekivano se izgubio ili zagubio jer su vlastela u sljedećem razdoblju morala često posezati za njim kao miljokazom u svojim daljnjim nastojanjima da poluče odobrenje časoslova i mise sv. Vlaha.

U sljedećem pismu knezu i vijećnicima Dubrovačke Republike, poslanom 22. listopada 1712., Caboga je podrobno opisao tijek audijencije, uključivši i pojedinosti koje su se ticale časoslova i mise sv. Vlaha: »Zatim sam Papu zamolio za misu i časoslov slavnoga našega svetoga obranitelja, predavši mu podnesak zajedno s misom i časoslovom, koji je tu, rekao sam, sastavio naš o. Rogačić. Odmah je pročitao podnesak, odgovarajući mi: s velikim zadovoljstvom. Prvo ćemo pročitati sastav o. Rogačića, kojega mnogo cijenimo s njegove svetosti i kreposti, a potom ćemo predmet svojim putem ponovo predati Sv. zboru za obrede; u tom ćemo predmetu za podnositelja odrediti gospodina kardinala Barberinija zato da se to postigne s većom lakoćom i brzinom. Kad je Papa zaželio spomenutoga kardinala za podnositelja, ja sam mu mnogo zahvalio na milosti.«³⁴

Od pisma dubrovačkih vlasti s nalogom izaslaniku Cabogi do Cabogine audijencije u pape Klementa XI. prošlo je samo petnaest dana. Iskusni dubrovački poklisar Caboga djelovao je sa zadivljujućom brzinom i učinkovitošću, uz sve-srdnu potporu kardinala zaštitnika Barberinija, koji je dogovorio audijenciju. Audijencija je urodila s tri ploda: 1. Papa Klement XI. odlučio je udovoljiti dubrovačkoj molbi i u skladu s tim izjavio da će nakon čitanja tekstova mise i časoslova sv. Vlaha, što ih je sastavio o. Rogačić, Cabogin *Memoriale* s priloženim liturgijskim tekstovima proslijediti Sv. zboru za obrede radi odobrenja; 2. Papa je za podnositelja i branitelja predmeta pred Sv. zborom za obrede odredio kardinala Barberinija, što je u potpunosti odgovaralo Dubrovačkoj Republici; 3. U postupku odobrenja, očekivati je, svi su morali voditi računa da je papa Klement XI. već zauzeo blagonaklon stav prema odobrenju časoslova i mise sv. Vlaha za Dubrovačku Republiku.

Tijekom audijencije 20. listopada 1712. Rogačića su spomenuli i izaslanik Caboga i papa Klement XI. Izaslanik Caboga jasno je istaknuo Rogačića kao sastavljača mise i časoslova sv. Vlaha, a Papa je izgovorio rečenicu koja svjedoči da je isusovca Rogačića pratila *fama sanctitatis* još za života.

del Papa per consegnarli la lettera dell' Eccellenze Vostre, et il noto attestato, e nel stesso tempo il Memoriale per passarsi dalla Congregazione de Riti, l' officio, e la messa di già composti dal P. Rogacci per il nostro Glorioso Protettore, di cui ne mando qui acclusa à Vostre Eccellenze una copia, [...].«

34 HR-DADU-7.3.8, Acta Sanctae Mariae Maioris, saec. 18, sc. 168, fasc. 3226, n. 130, pismo Marina Marinova Caboge Dubrovačkoj Republici, »Roma li 22 Ottobre 1712«, str. 1–5, na str. 2: »Lo pregai indi per la messa, et officio del Glorioso Nostro Santo Protettore presentandoli il memoriale assieme con la messa, e detto officio, che li dissi [corr. ex dis]i esser stato composto dal nostro Padre Rogacci, lesse subito il memoriale con rispondermi con molto gusto, legeremo prima noi la composizione del P. Rogacci che molto stimiamo per la sua Santità, e virtù, e poi lo rimetteremo per la sua strada alla Congregazione de Riti, e ne faremo Ponente il Signor Cardinale Barberini [corr. ex Barbarini] perche lo conseguiscano con più facilità, e prestezza, quando lei però voglia per Ponente [corr. ex Pontente] il detto Cardinale, io di molto lò ringraziai alla grazia, [...].«

Zaključak

Da je Dubrovačka Republika od isusovca Benedikta Rogačića naručila nove tekstove časoslova i mise sv. Vlaha, prvi se pisani tragovi mogu pronaći u dvama njegovim pismima poslanima iz Rima u Dubrovnik u ožujku 1687. godine. U prvom pismu Rogačić, tada profesor retorike u rimskom novicijatu Družbe Isusove, javlja dubrovačkim vlastima da je sastavio tri himna, molitvu i antifone te pripremio čitanja za časoslov sv. Vlaha, a da tek treba sastaviti misu sv. Vlaha. U drugom pismu on svojemu subratu Rafu Tudiševiću, vicerektoru Dubrovačkoga kolegija, šalje novu inačicu svojih triju latinskih himana u čast sv. Vlaha, koju je dotjerao prema ranije mu upućenim Tudiševićevim primjedbama, ali i na mjestima gdje mu se činilo da se njegovi stihovi mogu poboljšati. U istom pismu priznaje da se ne smatra osposobljenim za sastavljanje mise sv. Vlaha, dapače priželjkuje da se Tudišević ili netko drugi prihvati toga posla.

Nakon posvećenja dubrovačkoga nadbiskupa Giovannija Vincenza Lucchesinija u prosincu 1689. godine knez i vijećnici Dubrovačke Republike zamolili su novoga pastira da se, dok je još u Rimu, zauzme za odobrenje časoslova i mise sv. Vlaha, a on je do 11. veljače 1690. uspio postići prvu dopusnicu Sv. zbora za obrede: da se tri čitanja Honoréa Fabrija o životu i mučeništvu sv. Vlaha, odobrena za vatikansku baziliku sv. Petra 1672. godine, redovito čitaju na području Dubrovačke Republike i dubrovačke nadbiskupije te da se mogu tiskati.

U prvih dvanaest godina 18. stoljeća dubrovačke su vlasti izdale tri naloga da bi ishodile odobrenje časoslova i mise sv. Vlaha. Prvo su u veljači 1701. naredile Paulu Francescu Pierizziju, svojemu stalnomu agentu u Rimu, neka pokuša postići da upravo posvećeni nadbiskup Tommaso Antonio Scotti podnese molbu ili izravno Papi ili Sv. zboru za obrede. Potom su u veljači 1710. naložile Franu Volantiju, upravo izabranomu biskupu stonskomu, da se u Rimu sastane s o. Rogačićem i od njega pokuša dobiti cjelovite tekstove časoslova i mise sv. Vlaha u svrhu odobrenja u Sv. zboru za obrede. Nadajući se skoromu službenomu odobrenju, tom su prilikom odredile da se o trošku Republike tiska 100 primjeraka odobrenih liturgijskih tekstova u nekoga rimskoga tiskara. Ali Volanti od Rogačića nije uspio dobiti dovršene tekstove časoslova i mise sv. Vlaha. Napokon, kad se Marin Marinov Caboga, posebni izaslanik Dubrovačke Republike pri Sv. Stolici, u listopadu 1712. sastao s o. Rogačićem, uspio je napokon od njega dobiti tekstove časoslova i mise sv. Vlaha, a naklada priželjkivanoga liturgijskoga priručnika tom je prilikom udvostručena. Zalaganjem kardinala Francesca Barberinija Mladega, Caboga je za nekoliko dana primljen u audijenciju kod pape Klementa XI., kojemu je uručio *Memoriale* s Rogačićevim tekstovima mise i časoslova sv. Vlaha. Na toj je audijenciji Papa izjavio da će nakon čitanja Rogačićevih tekstova dubrovačku molbu prosljediti Sv. zboru za obrede radi odobrenja, a za službenoga izvjestitelja dubrovačkoga podneska odredio je kardinala Francesca Barberinija Mladega, kardinala zaštitnika Dubrovačke Republike.

Arhivsko gradivo

Arhiv Male braće u Dubrovniku

AMBD. Rkp. B 261 / Č 218, II. Lettere di personaggi.

Državni arhiv u Dubrovniku

HR–DADU–3.1. Acta Consilii Rogatorum 142 (1709–1710).

HR–DADU–3.1. Acta Consilii Rogatorum 144 (1712–1713).

HR–DADU–7.3.8. Acta Sanctae Mariae Maioris / Diplomata et acta, saec. 18.

HR–DADU–8.6. Lettere, e Commissioni di Ponente 38 (1689–1691).

HR–DADU–8.6. Lettere, e Commissioni di Ponente 42 (1699–1702).

HR–DADU–8.6. Lettere, e Commissioni di Ponente 44 (1707–1710).

HR–DADU–8.6. Lettere, e Commissioni di Ponente 45 (1710–1713).

Literatura

Brek, Mijo (1952). *Rukopisi Knjižnice Male braće u Dubrovniku*. Zagreb: JAZU.

Catholic Hierarchy (2024). Archbishop Giovanni Vincenzo Lucchesini. *Catholic Hierarchy*. <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/blucche.html> (17.8.2024.)

Catholic Hierarchy (2024b). Archbishop Tommaso Antonio Scotti. *Catholic Hierarchy*. <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bscottita.html> (17.8.2024.)

Catholic Hierarchy (2024c). Bishop Francesco Volanti. *Catholic Hierarchy*. <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bvolantif.html> (17.8.2024.)

Cicero (s. a.). M. Tullii Ciceronis epistularum ad Atticum liber quintus. <https://www.the-latinlibrary.com/cicero/att5.shtml#15> (17.8.2024.)

Krizman, Bogdan (1957). *Diplomati i konzuli u starom Dubrovniku*. Zagreb: IBI.

Ljetopis (1937). Ljetopis Dubrovačkoga kolegija, priredio Miroslav Vanino. *Vrela i prinosi*, 7, 1–171.

Martinović, Ivica (2023). Glose o Parcu (1–17): O 300. obljetnici odobrenja i objavljivanja Časoslova sv. Vlaha. *Dubrovnik*, 34 (3–4), 89–129.

Martinović, Ivica (2024). Benedikt Rogačić, prvak u duhovnom pismu i himnodiji početkom 18. stoljeća: Uz 300. obljetnicu službene uporabe njegovih himana u čast sv. Vlaha. *Obnovljeni Život*, 79(1), 3–6.

Rogačić, Benedikt (1910). Alcune lettere del P. Benedetto Rogacci della Compagnia di Gesù (da una raccolta manoscritta della biblioteca Chersa presso la famiglia Flori). U: *L'Epidauritano: Lunario raguseo per l'anno 1911* (str. 84–89). Ragusa: Gabinetto di Lettura.

Rosan, Giuseppe (1931). *Vita del Padre Benedetto Rogacci della Compagnia di Gesù: Un letterato e asceta dimenticato*. Padova: Libreria Gregoriana Editrice.

Seferović, Relja (2012). Crkva iza Dvora — kroz povijest dubrovačke Crkve 18. stoljeća uz pratnju Serafina Marije Cerve. U: Serafin Marija Cerva, *Prolegomena za svetu dubrovačku metropoliju* (str. 9–253). Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU. Zagreb: HAZU.

Skurla, Stijepo (1871). *Sv. Vlaho biskup i mučenik od Sevasta dubrovački obranitelj*. U Dubrovniku: Tiskom Dragutina Pretnera.

Vekarić, Nenad (2013). *Vlastela Grada Dubrovnika 4: Odabrane biografije (A–D)*. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU. Zagreb: HAZU.

Vlašić, Petar (ur.) (1924). *Oficij sv. Vlaha s raznim molitvama*. Dubrovnik: Naklada Knjižare »Jadran«.

Tracing the Letters of Benedikt Rogačić

The Dubrovnik Republic's First Steps Towards the New Officium proprium sancti Blasii (1687–1712)

Ivica Martinović*

Summary

Traces of early attempts of the Dubrovnik Republic towards composing and approving a new Officium proprium sancti Blasii can be found in sources from 1687 till 1712. Six stages in this process are noticed: 1) By March 1687, the Jesuit Benedikt Rogačić, professor of rhetoric at the Roman novitiate of the Society of Jesus, composed three hymns, readings, oration, and antiphons for the Office of St. Blaise, yet was reluctant to compose the Mass of St. Blaise as he did not consider himself capable of carrying out the task. 2) In March 1687 Rogačić sent a new version of his three hymns in honour of St. Blaise to his Jesuit fellow brother Rafo Tudišević, Vice-Rector of the Collegium Ragusinum, which he revised in keeping with Tudišević's critical remarks. In addition, on the same occasion Rogačić also revised the oration and antiphons. 3) Petitioned by the Dubrovnik authorities in December 1689, Giovanni Vincenzo Lucchesini, the new Archbishop of Dubrovnik, succeeded in obtaining a decree from the Sacred Congregation of Rites on February 11, 1690, according to which three readings on the life and martyrdom of St. Blaise composed by Honoré Fabri, approved for the Vatican Basilica of St. Peter in 1672, may henceforth be read regularly on the territory of the Republic and Archdiocese of Dubrovnik. 4) In February 1701, Dubrovnik authorities ordered Paolo Francesco Pierizzi, their permanent agent at the Holy See, to persuade Tommaso Antonio Scotti, the newly-ordained Archbishop of Dubrovnik, to submit the request either directly to the Pope or to the Sacred Congregation of Rites. 5) In February 1710, Dubrovnik authorities ordered Frano Volanti, the elected bishop of Ston, to arrange a meeting with Fr. Rogačić in Rome in order to obtain from him the integral texts of the Office and the Mass of St. Blaise for the purpose of attaining approval by the Sacred Congregation of Rites, after which he was to have 100 copies of their editions printed by one of the printers in Rome. 6) In October 1712, Marin Marinov Caboga, special envoy of the Republic of Dubrovnik to the Holy See, had a meeting with Fr. Rogačić and managed to obtain from him the texts of the Office and the Mass of St. Blaise, while Dubrovnik authorities doubled the number of copies to be printed. At the prompting of Cardinal Francesco Barberini Jr., Caboga received an audience with Pope Clement XI, whom he presented with Memoriale, accompanied by the texts of the Mass and Office of St. Blaise. The pope stated that, upon reading Rogačić's texts, he would forward the Ragusan request to the Sacred Congregation of Rites for their approval, and for the Ponente of the Ragusan Memoriale he appointed Cardinal Barberini.

Keywords: Republic of Dubrovnik; Benedikt Rogačić; Rafo Tudišević; Marin Marinov Caboga; Giovanni Vincenzo Lucchesini; Frano Volanti; Francesco Barberini Jr.; Pope Clement XI; Proper Office of St. Blaise; Mass of St. Blaise

* Ivica Martinović, Ph.D., Scholar Emeritus, Institute of Philosophy. Address: Ulica grada Vukovara 64, 10000 Zagreb, Croatia. E-mail: ivicamartinovic082@gmail.com